

ІВАН БАГРЯНИЙ

Листування
Дмитро Донцов,
Григорій Костюк
та інші
1946—1963

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2024

ЛИСТУВАННЯ З КОСТЕМ ДАНИЛЕНКОМ-ДАНИЛЕВСЬКИМ

№ 157. До отця Костя Даниленка-Данилевського

30 грудня 1952 р.

До ВШП Протоієрея
К. ДАНИЛЕНКА-ДАНИЛЕВСЬКОГО
в США

Щироповажаний і високошановний
Пане ДАНИЛЕНКО!

Смію Вас запевнити, що мені ніколи і в голову не могла прийти така дика ідея — ототожнювати Вас з тим персонажем із «СГ». Хто Ви — я знаю, скільки Вам довелося хлиснути мук, я теж прекрасно знаю і всім про те кажу, коли про Вас згадую. Ототожнювати Вас з негативним персонажем із «СГ» я не можу, і не тільки тому, що це не ототожнюється (не ототожнюється мучеництво з підлотою), а й тому, що знаю, що Ви в ті часи не були жадним священиком. Більше того — ототожнювати Вас з тим не можу, бо Ви виявили себе як виключно чесна й порядна людина. Скажу Вам, що коли я читав Вашу книгу «ЗА ЗАЛІЗНОЮ БРАМОЮ», я був так зворушений, коли дошукався в книжці справжнє ім'я автора й взнав, що то Ви, і був так схвилюваний, коли почав шалено листати книгу, шукаючи відповіді на нагле питання: «Якщо то він, то чи вистачило в нього цивільної відваги розповісти про очну ставку?» І я найшов те місце і прочитав... І сказав собі: «Так, у нього вистачило цивільної відваги. Він є виключно чесна й порядна людина!»

Такої я думки про Вас, і мене зовсім не цікавить, що там хтось пише.

Щодо персонажа з «СГ», «священника» Жгута, то був такий в дійсності, саме такий, як він намальований, і зовсім немає потреби когось на його місце підставляти.

Мушу Вам сказати, що, будучи в Франції, я не виступав ніде публічно, а тим більше не мав таких виступів про Вашу особу, як то Вас інформують, та й сама інформація про те свідчить, бо все подає анонімно — «хтось десь спитав». Я з жадними анонімами жадних розмов не мав. Все це є вислідом кепських стосунків на церковному полі, тієї колотнечі, що згубила межі пристойності й штовхає людей на фантастичні вигадки. Підставою до цієї фантастичної вигадки, я думаю, послужив якраз той уступ з Вашої книги «ЗА ЗАЛІЗНОЮ БРАМОЮ», де Ви пишете про очну ставку зі мною, бо хтось мене таки питав: «Чи правдою є, що Ви в тюрмі мали очну ставку з протоієреєм К. Данилевським?» Я відповів: «Так, це правда, прочитайте про це в книзі «За залізною брамою», але тоді Данилевський не був жадним протоієреєм і навіть не був Данилевським». Оце й усього.

Зрештою я не маю потреби про це писати, як не маю потреби доводити, що в 1950 році на Різдво К. Данилевський не міг до мене в Новому Ульмі заходити, бо я тоді жив зовсім не в Н. Ульмі, а далеко від нього, в Кляйкетці.

Але Бог з ним усім.

Післязавтра Новий Рік. Бажаю Вам щасливого Нового Року й веселих Різдвяних свят!

З пошаною до Вас —

Іван БАГРЯНИЙ

П С. Не звертайте на людську злобу жадної уваги.

Січень 1955 р.

КАМО ГРЯДЕШІ?

(Думки і згадки на Святвечір)

Понижчі думки і вся ця стаття випросилися на папір тільки тому, що сьогодні — Святвечір. Святвечір — хвилини

великого чекання приходу Правди, народження Любови, народження Того, хто прийшов до бідолашних людей, щоб розвіяти морок злоби й ненависти, морок ницости й забріханости... В цей Святий вечір, в святвечорових дозвіллі й журбі я ніяк не можу відпекатися від думок, що облягають душу, — думок про те, «куди ж це ми йдемо?», думок про ту безодню морального падіння, в яку хтось штовхає певну частину нашої еміграції. Отой хтось, для кого нічого не важить ані любов, ані правда, ані людське сумління, ані людська християнська мораль, — хтось одержимий несамовитими амбіціями й хворобливим гоном до геростратової слави. В цей Святий вечір мимоволі зроджується той крик, поставлений в заголовку, та роздумування над тим духовним рабством і злобною мрякою, в якій хтось хоче виховувати душі нашої молоді, культивуючи брехню, безчестя, самопожирання й люту, непримиренну ненависть людини до людини.

Нехай ніхто не подумає, що я збираюся робити різдвяну проповідь. Ні, робити сьогодні проповіді про правдивість, братолюбство й християнську мораль — це обов'язок наших священиків, тих, що не занехаяли цей свій християнський обов'язок ради будь-яких амбіцій. В цій моїй смертній статті буде забагато земної терпкої іронії й сарказму, щоб претендувати на різдвяну проповідь. Бо пишучи її, я дослухався не до співу янголів, а до свисту бича, що ним Христос виганяв торгашів і обманців з храму Божого. Ні, не проповідь я мав би говорити, а інші речі. І якщо в цій статті буде забагато сарказму, то нехай мені вибачають ті, що його спричинили. Але думки, котрі сьогодні мені особливо ятрять серце, я висловити мушу.

Моє завдання далеко простіше. Моє завдання — в цім хаосі наклепів і злобного чадного шуму, що так вирує в певних колах нашої еміграції по почину окремих злопихателів, — закликати заколотників до порядку. Бо панове вже переступили межу, й справа набирає характеру акції, що, здається, ведеться на пряме замовлення ворога. Знаю, що закликати їх не можливо, бо що може промовити до їхньої на зло рішеної,

чадної душі? Нічого. Проте — спробуємо. Може ж, і промовить щось Сьогодні!

Акція злостивців пішла зовсім явним ворожим річищем.

Щоб не бути голослівним в твердженні про перехід всієї злопихальної акції в пряме вороже річище, я б хотів на цьому місці навести один приклад. Приклад зовсім конкретний. Приклад, найбільше мені відомий і найбільш промовистий. Колись, як я писатиму мемуари, це не викликатиме жодних заперечень, бо списання власних переживань — це право кожного. Зараз же я хочу скористатися цим правом тільки в дуже малій мірі, і тільки тому, що цього вимагають більші інтереси. Нехай читачі повірять, що роблю це зовсім не в інтересах особистих, — особисто я зовсім не потребую перед тим мряковинням боронитись. І особисто я можу дуже багато витерпіти. Про мене — хоч каміння на голову. Але я хочу оборонити одну правду про безліч мучеників, закатованих ворогом. Правду, на яку посягнули злопихателі і безоглядні амбітники, зарвавшись у своїй злобі занадто далеко. І тому я наводжу цей приклад.

Ідеться про один документ з боротьби проти нашого одвічного ворога, документ-свідчення про його антихристиянську мораль і практику, про його антилюдяне поступовання з нашим народом, про сатанинську комуністичну московську інквізицію. Документ написаний в імені безлічі мучеників, що впали від тієї червоної московської інквізиції. Написаний і поданий світові. Конкретно — йдеться про мою книгу «САД ГЕТСИМАНСЬКИЙ».

Як знає читач, дійшло в нас уже аж до того, що амбітні злопихателі, лицарі і захисники групових прапорів, різних сектярських гетто, в боротьбі проти ненависної їм особи автора намагаються піддати остракізмові й осміянню та дискредитації і цю книгу. Були голоси (неймовірно, дико, але факт!), що ця книга — це все неправда, вигадка й що автор нічого подібного не пережив, що все це його фантазії, бо, мовляв, автор був не в числі тих, що сидять, а тих, що тюрмами завідують, і т. д., і т. п. Не мені казати, не читачеві від мене

про це чути, — це всі вже чули від тих усіх «добрих» людей, в число яких навіть входять деякі «професори», що пустили тут у рух усі свої «професорські» знання.

Повторюю, — мене особисто це не тривожить і в оборону себе особисто я й мізинцем би не рухнув до самої смерти. Але оскільки зроблено замах на цей документ, на цю мою книгу про советських мучеників і оскільки цей курс злостивців іде по лінії червоно-московських (та й біло-московських) інтересів і являє собою лиття води на ворожий млин, то я хочу тим злостивцям, тим помічникам мого ворога — професорам і непрофесорам — і темним рабам їхнім прищемити трохи пальці.

Хай мені Бог простить, що я це роблю в Святвечір, але муки і кров закатованих ворогом, в ім'я яких написана та книга, воляють до моєї душі про оборону правди іменно в цей Святвечір.

Отже, я хочу захистити цей антикомуністичний документ.

Щоб захистити документальність цієї книги та компетентність її автора (тобто, його обізнаність з предметом, що його він у ній трактує), я хочу тут розповісти тільки одну маленьку історію. Хто має вуха, хай слуха. І взагалі, хто має чесну, невчаділу від емігрантського злопихання душу, нехай робить з неї чесні, об'єктивні висновки.

* * *

На початку 1948 року, а саме 27 лютого, до мене в Новий Ульм прийшла по пошті книга. Це були спогади, видані на циклостиллі, великим форматом, з друкованою поліграфічним способом сірою обкладинкою, і, судячи з прізвища на обкладинці, зовсім невідомого мені автора. Назва книги — «ЗА ЗАЛІЗНОЮ БРАМОЮ». Автор — Кость СЛОБІДСЬКИЙ. Книга вийшла в Регенсбурзі і з Регенсбурга прислана. Рік видання — 1947. Треба думати, що і сьогодні цю книгу прочитають багато емігрантів, бо видана ніби порядним тиражем. Особливо мусить вона бути в колишніх регенсбурзьців,

а надто ж мусить вона бути в провідників т. зв. СЗСУ. Чому так, видно буде далі.

На титульній сторінці надісланого мені примірника книги стояло (книга ця й тепер ось переді мною на столі з тим самим підписом) написане синім чорнилом рукою автора:

«Першорядному українському письменникові і поетові, що перетерпів советські тюрми і концентраці, табори — ІВАНУ ПАВЛОВИЧУ БАГРЯНОМУ, за якого мене особисто мордували та зводили на очну ставку — НКВД, в літі 1937 на Чернишевській в м. Харкові — під час «єжовщини», — на добрий спогад підписує — автор.

Регенсбург 25. 2. 48».

Ось такий напис стояв (і стоїть) на цій книзі.

Я був схвилюваний — х т о ц е? На жаль і на мою печаль вічну, за мене багатьох мордовано, особливо ж тих нещасних, яких «зводжено на очну ставку», тобто, змушувано тортурами свідчити проти мене, припирати мене до муру в «чотири ока» при отих комедіях «викриття ворога з свідками». Було їх кілька таких бідолашних «свідків». Хто ж це, що випив за мене гіркий келих?

Жоден з моїх «свідків», «зводжуваних на очну ставку», не звався Костем Слобідським. Я почав перегортати книжку, шукати розгадки. Розгадку знайшов швидко: автор сам назвав себе багато разів у тексті прямим ім'ям і прізвищем. Тож я, мабуть, не роблю злочину, повторюючи тепер це прізвище.

Був це КОСТЬ ДАНИЛЕНКО. Дійсно, людина, що перетерпіла страшні тортури в тюрмі НКВД й дійсно по півтора роках безплідного «розколювання» мене тортурами, зводжувана на очну ставку зі мною.

Я хотів знати, чи розповів же він про це, чи розповів про цю страшну й таку трагічну для мене «очну ставку»? Я шалено перегортив сторінки, в душі не вірячи, щоб він про це розповів, бо замало я зустрічав людей з цивільною відвагою й всіма людськими чеснотами... Але тут я був зворушений до

самої глибини душі. Так, він розповів про цю «очну ставку». Він розповів про цю нашу спільну трагедію. Я не в претензії до автора за стислість подачі, як також ніколи не покладу на нього відповідальності за все те, що слідчий повписував сам, поза його волею, до протоколу тієї «очної ставки». В головному, в основному він розказав правду про ту «очну ставку». Цього досить. Я лише можу мати жаль за його мимовільну необачність при писанні цих спогадів, в місці, де він, описуючи «очну ставку», перераховує імена деяких людей з числа тих, що на тій «очній ставці» впали. Цього не варто було робити з певних міркувань, до яких не вважаю за потрібне давати тут пояснення. Але що сталося, те сталося. Будемо вірити, що тепер вже від того не станеться нікому ніякої шкоди.

Ставку цю «очну» описано п. К. ДАНИЛЕНКОМ на сторінках 101 та 102 його книги «ЗА ЗАЛІЗНОЮ БРАМОЮ». Мушу тут зазначити, що це єдине місце в книзі, де він про мене згадує, бо це була єдина наша зустріч взагалі.

Передруковуємо опис «очної ставки» повністю, так як вона подана в книзі:

«...Цілу ніч мене бичували. Плювали з презирством в обличчя і знову били. Кілька разів я непритомнів, обливали водою та напівмертвого закинули до підвалу... Здавалося, що про мене стали забувати... Та недовго. Вдень викликав слідчий. Назвав себе Занозою.

— Ви знаєте письменника Багряного?

— Особисто ні, але чув і читав.

— А що саме чули та що читали?

— Чув, що його з Охтирки вислано.

— А ще кого знаєте з охтирських письменників?

— Знав ще в 1922 році Антоненка-Давидовича, що написав «Лицарі абсурду». Він тоді був завідуючим відділу народів світу. Знав Матвія Довгополюка з «Дитмістечка», що написав «На хвилях Ворскли» та етюди «Квіти в крові», знав ще Романа Попільнюха. Знав, що видали в Охтирці літературний альманах «І ми, Химко, люди!»

— А Багряного?

ЗМІСТ

ЛИСТИ	3
Список скорочень назв організацій та періодичних видань української діаспори	5
Список псевдонімів та криптонімів діячів української діаспори	9
Листування з Костем Даниленком-Данилевським ...	12
Листування з М. Дзюрою	31
Листування з Юрієм Дивничем	32
Листування із Сергієм Домазаром	37
Листування з Дмитром Донцовим та його учнями. . .	40
Листування з Іваном Дубинцем	48
Листування з Петром Дубком	95
Листування з Ростиславом Єндиком	97
Листування з Василем Жураківським	99
Листування з Данилом Завертайлом	102
Листування з Аллою Йогансен	129
Листування з Анатолієм Калиновським	133
Листування з Григорієм та Галиною Китастими	139
Листування з Филімоном Ковтонюком	175

Листування з Ігорем Костецьким	182
Листування з Григорієм Костюком	189
Листування з Василем Кубриком	210
Листування з Василем Кузівим	215
Листування з Г. Калиником-Лисюком	218
Листування з Миколою Лівіцьким	224
Листування з Петром Майсурою	231
Листування з Павлом Маляром	236
Листування з Василем Медвідем	245
Листування з Олександром Миколайським	249
Листування з Василем Міняйлом	252
Листування з Дмитром Нитченком	256
Листування з Ананієм Нікітіним	284
Листування з Ганною Наконечною	299
Листування із Семеном Підгайним	304